

LARMENDE TAVSHED

MEHMET ÜMIT NECEF

En del forskere og debattører vælger at forholde sig tavse i forbindelse med en række problemstillinger, der har at gøre med nydanskere. I denne artikel vil jeg forsøge at vise, hvordan de gør det på to kontroversielle områder: overkriminalitet blandt nydanskere og æresdrab. Desuden har nogle af de pågældende forskere og debattører også valgt at bruge en hård retorik over for forskere og debattører, der arbejder med andre vinkler og teoretiske rammer, end de selv bruger. Utilsigtet kan en hård tone føre til en anden form for tavshed.

Tavshed i forskningen og debatten om nydanskere er ikke noget nyt emne. Sat på spidsen har vi siden 1990'erne haft en kamp mellem to fløje: På den ene side har der været forskere og debattører, der har fremført, at der i den akademiske verden og i de humanistiske kredse har været tale om „politisk korrekthed“, det vil sige en tendens til at undgå problemstillinger, der kan stille nydanskere i dårligt lys. Man har også brugt andre begreber og udtryk for denne tendens: „berøringsangst“ (Holmsgaard 2002:94-110), „konfliktskyhed“ (Yüksekkaya 2002:150-62), „kvindebevægelsens fatale svigt“ (Riazi 2002:136-49), „blødsødenhed“ (Karlson 2002:241-8), „uskyldsdyrkende kulturalisme“ (Barfoed 2002:77-93), „misforstået høflighed“ (Holmsgaard 2002:96), „tilbageholdenhed“ (vedrørende kritik af dele af indvandrernes kultur) (op.cit.97) og „de progressive kræfters larmende tavshed“ (Riazi 2002:146). Medlem af Borgerrepræsentationen i København Jaleh Tavakoli taler om venstrefløjens „berøringsangst over for problemer i indvandrer miljøer“ og nævner „social kontrol over kvinder“ som et af problemerne (Villemoes 2012).

På den anden side har man haft forskere og debattører, der antyder, at tavsheden bør råde i forhold til emner såsom indvandringens omfang og karakter og nydanskernes rolle i kriminalitet, ikke mindst voldskriminalitet og fænomenet æresdrab. I artiklen vil fokus være på denne side af debatten. I præsentationen af deres argumenter og synspunkter vil jeg benytte mig af en række forskeres,

politikeres eller debattørers tekster, som enten er publiceret i en videnskabelig form eller som artikler i aviserne, samt deres udtalelser til aviserne. Artiklen bygger således på en kritisk læsning og udlægning af andres tekster og udtalelser. Desuden inddrager jeg en del data fra Danmarks Statistik og forsøger at vise, at disse data ikke endegyldigt kan bortforklares.

Eksempler på den hårde retorik

Lad os se på to eksempler fra 1990'erne på den hårde retorik imod folk, man var uenige med. Samfundsforskerne Diken og Hamburger (1993:39) kritiserer i én og samme artikel kultursociolog Eyvind Vesselbos (1990) undersøgelse af tyrkisk indvandring til Ishøj og undertegnede beskrivelse af den etniske ghetto „som et bestemt fænomen, der forsinker traditionalitetens erodering“ (Necef 1992). Endvidere citeres jeg for at have fremført „traditionalitetens umulighed i moderniteten, fordi traditionelle leve- og opleveformer trækkes væk under moderne levevilkår“ (Necef 1992:38). Mine synspunkter bliver udlagt som et forsøg på at „åbne op for fornyet ønske om assimilation“ og „tale for – mere eller mindre eksplicit – en total spredning af indvandrere“ (Diken & Hamburger 1993:38). Imod Vesselbo (1990) retter de selv kritik, samtidig med at de gengiver kultursociolog Christian Horsts vurdering af hans undersøgelse. Vesselbo og undertegnede „tør, hvor andre tier“ skriver de ironisk (op.cit.38) og fortsætter: „Deres sensitivitetsgrad over for indvandreres dagligdag kunne sammenlignes med ‘elefanter i en porcelænsforretning’. Eller sagt med andre ord: ‘Jeg er ikke racist, men ... – kulturekspert!’“ (Diken & Hamburger 1993:39-40; den dramatiserende tegnsætning er deres).

Kultursociolog Christian Horst refereres for at sige, at „der ganske vist ikke forekommer simple beregningsfejl, men derimod en voldsom fremstillingsfejl“ og endvidere for at kritisere rapportskribenten „for ikke at tage stilling til sin egen etiske rolle som forsker“ og for „en manglende etisk forståelse“ (Horst 1990:10 i Diken & Hamburger 1993:39).

Diken, Hamburger og Horst var ikke ene om at skrue op for retorikken i kritikken af andre, som havde en anden tilgang til problemstillinger vedrørende nydanskere og indvandring, end de selv havde. Kommunikationsforskeren Ferruh Yilmaz var med i tonelejet i sin diskussion af DR's daværende generaldirektør Christian Nissens synspunkter om „DR's håndtering af indvandrerområdet“ (Yilmaz 1999:181-2).

Nissen skulle ifølge Yilmaz have beskrevet DR-journalisternes dilemma således, at DR på den ene side er forpligtet til at være objektiv og derfor kan ikke se bort fra negative hændelser, der involverer indvandrere, og på den anden

side skal medtænke virkningen af sådanne udsendelser på den brede befolkning.¹ Yilmaz citerer Nissen for at skrive, at DR for at være objektiv naturligvis fortæller om „fire unge indvandrere, der på en mørk gade banker to danskere“, og han citerer Nissen for dernæst at spørge: „Skal vi så justere nyhedskriterierne? Skal vi bevidst, hver gang vi viderebringer voldsbillederne, sørge for at bringe de positive billeder?“ (ibid.). Efterfølgende skriver Yilmaz med direkte adresse til Nissen:

Denne retorik er farlig. Den er så farlig, at selv fornuftige mennesker, som ellers tager afstand fra racisme og etnisk diskrimination, er fanget af retorikken. Beskyldningen om politisk korrekthed griber om sig overalt og sætter en effektiv stopper for en debat om, hvordan de etniske minoriteter konstrueres i diskursen (op.cit.188-9).

Ifølge Yilmaz er det således ikke visse indvandreres adfærd, som er problemet, men Nissens „konstruktion“ af deres adfærd som kriminalitet (op.cit.181-2). På den måde undgår Yilmaz at forholde sig konkret til Nissens pointe om de kriminelle unge nydanskere, men kommer til at bortforklare den reelt eksisterende kriminalitet. Han afviser også en sober diskussion om, hvorvidt Nissen opererer med fordomme, da „[a]t tale om fordomme forudsætter, at man kender den sande karakter af et givent fænomen“. Med den sidste bemærkning giver Yilmaz et godt eksempel på, hvordan diskurskonstruktivismen kan bruges til at undgå at foreholde sig til den sociale virkelighed. I Diken, Hamburger og Horsts tilfælde bliver socialvidenskab reduceret til at fremsige udsagn, som betragtes både moralsk og videnskabelig korrekt på et bestemt tidspunkt i et bestemt miljø. Ellers er man tilsyneladende parat til at anvende ord som „racist“ og „uetisk“ mod folk, man er uenig med.

Ud over at skabe tavshed omkring problematiske emner kan diskurskonstruktivismen også bruges til at bringe ens informanter til tavshed, hvis man ikke kan lide det, de siger. Under et interview med tværkulturel rådgiver Farwha Nielsen (Nielsen 2011:71-2) beskriver en ung palæstinensisk kvinde Selma den palæstinensiske kultur med ord som kontrol, begrænsninger, vold og undertrykkelse, mens hun bruger ord som frihed, muligheder og omsorg, når hun skal beskrive dansk kultur. Nielsen fremfører, at hun tydeligt kan se „de medieskabte forestillinger“, som hun mener er „en del af samfundets magtprocesser“, i Selmas beskrivelser (op.cit.71). Hun siger nærmest direkte, at Selma blot overtager „den dominerende diskurs“ og bliver til et „føjeligt individ“ (op.cit.72). Nielsen påstår altså uden videre, at denne unge kvinde internaliserer en diskurs, som undertrykker hende. Imidlertid kan Nielsen med sine teoretiske indsigter og „selvindsigt“ gennemskue, hvad Selma i virkeligheden oplever, og hvorfor hun udlægger sine erfaringer, som hun gør. Det er, som om magtdiskurserne er i stand til at skabe zombier, og det er kun diskurskonstruktivistene, der kan se det.

Det fremgår tydeligt af Yilmaz' ovenstående kritik af Nissen, at kombinationen af nydanskere og kriminalitet/vold er kontroversiel, og Yilmaz mere end antyder, at dette emne helst skal forbigås i tavshed. „[K]riminalisering af indvandrerer er afkriminalisering af det danske“ fremturer han (Yilmaz 1999:182). Spørgsmålet, hvorvidt det er etisk forsvarligt at omtale nydanskernes kriminalitet, hænger sammen med to andre spørgsmål: Er nydanskere mere kriminelle end etniske danskere, og hvis svaret er ja, har nydanskernes kriminalitet så noget at gøre med deres kulturelle baggrund?

God viden, ond viden

Den 30. november 2010 publicerede Danmarks Statistik (2010:144) kriminalitetsindekset for mænd, der stammer fra en række ikke-vestlige lande (Danmarks Statistik 2010:144). Der var tale om mænd i alderen 15-79 år kendt skyldig i en strafferetlig afgørelse i 2009. Ved udregningen af kriminalitetsindeksene er der standardiseret efter alder og socioøkonomisk status, så forskelle i befolkningsgruppernes sammensætning på alder og socioøkonomisk status ikke påvirker resultatet.

Opererer man med et landsgennemsnit på 100, havde mænd med oprindelse i Libanon, der for to tredjedele vedkommende er statsløse palæstinensere, med 237 det højeste kriminalitetsindeks blandt de undersøgte lande (op.cit. 133). Mænd fra Jugoslavien havde 208, Marokko 206, Tyrkiet 203, Somalia 202 og Pakistan 181, mens mænd fra Sri Lanka optrådte med 130. Mænd, der stammer fra Vietnam, havde indeks på 96, og Kina lå på 43, det vil sige under mænd, der stammer fra Danmark, som har et indeks på 98.

Umiddelbart efter Danmarks Statistiks publikation af kriminalitetsindeksene lavede dagbladet *Information* et interview med SF's retsordfører Karina Lorentzen om, hvorvidt det er problematisk, at man laver en undersøgelse over, hvilke etniske grupper der begår mest kriminalitet (Kræn 2010). Journalisten Kristoffer Kræn spurgte Lorentzen, om det ikke er „svært at kontrollere, om undersøgelser bliver brugt ordentligt?“, og om hun ikke tror, at „det er med til at stigmatisere specifikke grupper, når man laver den her slags undersøgelser“.

Tretten år tidligere tog kulturforskeren Torben Rugberg Rasmussen (1999) udgangspunkt i lignende bekymringer, efter at Danmarks Statistik i 1998 publicerede statistik over kriminalitet begået af indvandrere i *Indvandrere i Danmark 1998*. Han fremførte, at der i den danske debat og forskning om indvandrere optræder en forestilling om en ond eller dæmonisk viden – en viden, som er farlig, hvis den kommer i de forkerte hænder. Man forestiller sig, at der findes en række ubefæstede sjæle i samfundet med et potentiale for racisme, og man finder

det politisk og moralsk legitimt at erklære flygtninge- og indvandrersområdet for tabu, så man kan undgå at stimulere denne racisme (op.cit.22).

Rasmussen kritiserede en række forskere for at indtage et synspunkt, der „i egen selvforståelse altid har sandheden og det gode på sin side“.² Resultatet er imidlertid, at de „omklammer indvandrerne med tabuer“, og „hele argumentationen – henvisning til indvandrernes offerstatus, påstanden om en manglende etisk forståelse samt beskyldningen om meddelagtighed i ‘kulturel vold’ – foregår på præmisser, der alene er af moralsk og symbolsk art“ (op.cit.26). Han afsluttede med at spørge, om de forskere, han kritiserer, „vil afvise statistikken over kriminalitet begået af indvandrere i *Indvandrere i Danmark* som et udslag af kulturel vold og mangel på etisk forståelse eller sindelag?“ (op.cit.26; der henvises til Danmarks Statistiks publikation fra 1998).

Vender vi tilbage til Karina Lorentzen, påpegede hun, at hensigten er „at skabe en viden, vi kan bruge til at bekæmpe de negative tendenser“. Lorentzen fremførte, at den pågældende undersøgelse „[godt] kan have en nytteværdi“, og at den „har sin berettigelse, fordi den viser et konkret problem, som man nu kan tage hånd om politisk“. Lorentzen brugte altså en typisk problemløsningsargumentation, som ifølge Nannestad (2001:16) er typisk for en politiker i en velfærdsstat: Hvis vi skal bekæmpe et problem, må vi lokalisere det. På spørgsmålet om misbrug indrømmede hun, at det selvfølgelig er „svært at finde en balancegang“, men hun understregede også, at „når vi kan se, at vi har et problem, kan vi stille krav om, at de grupper, vi kan se har problemet, holder op med deres kriminalitet“.

Svenske tilstande

Også fra forskerholdet blev det nævnte kriminalitetsindeks fra 2010 mødt med kritik. På *Jyllands-Postens* spørgsmål „Er det rimeligt at offentliggøre kriminalitetstal for bestemte grupper?“ svarede kultursociolog Flemming Røgilds, at „[d]et er et problem at differentiere mellem herkomstgrupperne ...“ (Broberg 2010). „Hvad skal man bruge det til? At der er nogle lande, der er vanskeligere end andre?“, spurgte han retorisk. Journalisten Broberg refererede Røgilds for en afvisning af, at „nogle etniske grupper skulle have en kultur, som gør dem mere kriminelle end andre“.

Imidlertid forklarede specialkonsulent ved Danmarks Statistik Thomas Nielsen, at Danmarks Statistiks hovedformål er „at belyse de store forskelle, der er mellem landene“, og han påpegede, at kategorien „ikke-vestlige indvandrere“ dækker over både Kina med et kriminalitetsindeks på 43 og Libanon med et indeks på 237 (ibid.). Nielsens argument er svært at afvise som urimeligt. Et andet formål med at opdele landene blev fremført af en politiker, som på linje

med Karina Lorentzen sagde til *Jyllands-Posten*: „Vi kan ikke sætte massivt ind, hvis vi ikke ved, hvor udfordringerne er.“ Heller ikke dette argument kan nemt affejes, hvis man mener, at en række offentlige institutioner effektivt skal koordinere bekæmpelsen af kriminalitet.

Rimeligheden ved kriminalstatistik for adskilte grupper blev i 1998 både alvorligt kritiseret og mødt med et usædvanligt krav af daværende forkvinde for Foreningen for Etnisk Ligestilling, Uzma Ahmed Andresen. Hun var „dødtræt af, at etnisk baggrund bliver koblet til kriminalitetsstatistik“, og hun ville have „‘svenske tilstande’, hvor det anses for upassende at skrive om specielle etniske gruppers kriminalitetsmønster“ (Termansen 2005). Hun var nemlig bekymret for, om kriminalitetsstatistik, som adskiller forskellige etniske grupper, vil blive misbrugt „til at generalisere indvandrere og efterkommere som kriminelle“. Imidlertid er det ikke helt klart, hvorfor en hel gruppe skulle blive stemplet, når en undersøgelse viser, at en vis procent af en bestemt gruppe gør noget ulovligt. Man kunne sige, at sådanne undersøgelser renser de etniske gruppers store flertal.

Ud over den substantielle indvending er der yderligere en faktisk fejl i Andresens udtalelser: Det svenske Brottsförebyggande Råd (kriminalitetsforebyggende) har faktisk publiceret to rapporter, Ahlberg (1996) og Martens og Holberg (2005), hvori man skelner mellem forskellige grupper. Efter den hede diskussion mellem Per Gudmundson og Dilsa Demirbag-Sten at dømme foregår der også i Sverige en debat om det samme emne (Gudmundson 2011a,b; Demirbag-Sten 2011 a,b). Det kan ultrakort nævnes, at mønstrene i Sverige er ikke ret forskellige fra dem i Danmark.

På den anden side mente daværende integrationskonsulent Manu Sareen i 2007, at „på langt sigt vinder man meget mere“, selvom det på kort sigt kunne være et problem „at hænge enkelte grupper ud“ (Sloth 2007). Debatten handlede dengang om en tidligere beregning fra Danmarks Statistik over overkriminalitet blandt nydanskere. En anden integrationskonsulent, Esma Birdi, var enig i, at „et register over kriminelles nationalitet vil være fornuftigt“ (ibid.). Imidlertid ville integrationskonsulent Fahmy Almajid ikke give „fem flade ører for det“, fordi „det sociale spiller en stor rolle“ (ibid.).

Der var altså heller ikke dengang enighed om det fornuftige ved eller anvendeligheden af en kriminalstatistik opgjort på forskellige etniske grupper. Og folk, der var imod, brugte hovedsageligt argumenterne om, at det ville skabe fordomme, og at andre faktorer end de etniske og kulturelle spillede en rolle.

Eksklusion, manglende anerkendelse, posttraumatisk stress og fattigdom

Røgilds fremførte to delargumenter, der supplerer hinanden, eksklusions- og anerkendelsesargumenterne, til at forklare den høje kriminalitet hos en række grupper. „De føler sig ekskluderet, også på den måde, som de beskrives i medierne. De føler, at de ikke bliver bredt anerkendt som danskere“, sagde han (Røgilds i Broberg 2010). Han forholdt sig imidlertid ikke til de store forskelle i kriminalitetsindeks blandt ikke-vestlige befolkningsgrupper. Hvis kriminalitet skyldes eksklusion og ikke-ankendelse, hvorfor så den store forskel mellem de forskellige etniske grupper? Han forholdt sig fx ikke til de store forskelle mellem på den ene side libanesere (237) og tyrkere (203) og på den anden side vietnamesere (96), srilankanere (130), iranere (154) og afghanere (161).

Røgilds brugte endnu et argument: posttraumatisk stress. „Posttraumatisk stress“ – eller „krigstraume“-argumentet var allerede blevet klassisk i debatten om overkriminalitet blandt en række grupper. Posttraumatisk stress defineres i en flygtningesammenhæng som en række symptomer, som personer kan udvikle som reaktion på traumatiske hændelser såsom krig, tortur og andre former for dårlig behandling (Region Syddanmark 2008).

Røgilds fremførte, at unge, der begår kriminalitet, ofte vil have forældre, „som lider af posttraumatisk stress“. Imidlertid viste undersøgelsen en relativt lav kriminalitet blandt mænd fra Vietnam (96) og langt lavere kriminalitet blandt mænd fra Sri Lanka (130) i forhold til mænd fra Libanon (237), Jugoslavien (208), Tyrkiet (203), Somalia (202) og Pakistan (181). Den forholdsvis lave kriminalitet blandt vietnamesere og srilankanere er bemærkelsesværdig, fordi disse grupper (ligesom palæstinenserne) var krigsflygtninge og derfor ifølge Røgilds ræsonnement kunne forventes at have høj kriminalitetshyppighed. Desuden kan man heller ikke forklare tyrkernes og marokkanernes høje kriminalitet med henvisning til „posttraumatisk stress“-argumentet. Dette argument kræver altså en bedre argumentation.

Der er yderligere beregninger i *Indvandrere i Danmark 2010*, der sætter spørgsmålstegn ved krigstraumeargumentet: flygtningenes efterkommeres kriminalitet. Det er nemlig således, at hvis personer med oprindelse i et ikke-vestligt land opdeles på opholdsgrundlag, det vil sige, om de opholder sig i landet som flygtninge eller med øvrige opholdsgrundlag, viser det sig, at „indvandrere med flygtningebaggrund er mere kriminelle end indvandrere med øvrige opholdsgrundlag“. Men omvendt er „efterkommere med flygtningebaggrund [...] mindre kriminelle end efterkommere med øvrige opholdsgrundlag“ (Danmarks Statistik 2010:133).

Når man ser nærmere på både flygtninge- og indvandrergruppernes kriminalitet (op.cit.144, tabel 6.11; se også s. 142), ser man, at det hovedsageligt er libaneseres

overkriminalitet (237) og irakernes (173) og afghanernes (161) relativt høje kriminalitet, der trækker det generelle indeks op. Men den vigtigste oplysning i denne sammenhæng er, at flygtningenes efterkommere, som på grund af „forældre, som lider af posttraumatisk stress“ forventes at være mere kriminelle, ikke nødvendigvis er mere kriminelle end efterkommere af ikke-flygtninge/indvandrere.

Der er yderligere en beregning, der sætter spørgsmålstegn ved påstanden om, at efterkommere af flygtninge skulle være overkriminelle på grund af forældrenes psykiske tilstand. Fokuserer man på de 20-29-årige mandlige efterkommere, er der „en større andel af personer med øvrig opholdsgrundlag end blandt personer med flygtningebaggrund, der er dømt for kriminalitet; henholdsvis 23 procent og 20 procent“ (op.cit.139).

Posttraumatisk stress- og/eller krigstraumeargumentet holder altså ikke, medmindre man har en bedre argumentation.

Som supplement til posttraumatisk stress-argumentet brugte Røgilds også fattigdomsargumentet. Han fremførte, at de kriminelle unges forældre ofte har „levet på starthjælp, der skaber nogle mekanismer, der kan resultere i kriminalitet“, og spurgte retorisk: „Hvad skal man gøre, når man ikke har flere penge til rådighed?“ (Broberg 2010). Normalt vil man i Danmark forvente, at man for at have flere penge til rådighed enten arbejder mere eller uddanner sig til et bedre indbringende job eller søger det offentlige om hjælp. Der er ingen grund til at antyde en nærmest direkte kausal relation mellem fattigdom og kriminalitet.

Folketingsmedlem Marianne Jelved fremførte endnu et af de klassiske argumenter og pegede på, at „85 procent af al kriminalitet begås af personer med dansk oprindelse, mens indvandrere og efterkommere står for henholdsvis 12 og 3 procent“ (Jelved 2011).

Det er naturligvis rigtigt, at etniske danskere står for den allerstørste del af den kriminalitet, der begås i Danmark. Spørgsmålet i Danmarks Statistiks undersøgelse er imidlertid ikke, hvilke grupper der begår den allerstørste del af kriminaliteten i landet, men hvorvidt overkriminaliteten figurerer hos bestemte grupper. Som Jelved selv skriver, er „visse grupper med anden etnisk baggrund end dansk overrepræsenterede i statistikker for kriminalitet“, og det er både denne overrepræsentation og det brede spektrum af forskelle i kriminalitetsrater inden for kategorien „grupper med anden etnisk baggrund end dansk“, Danmarks Statistik vil dokumentere.

Indtil nu har vi set på de vigtigste argumenter, der er blevet rejst imod Danmarks Statistiks årlige publikation fra 2010, *Indvandrere i Danmark*. Vi skal nu se på nogle af de argumenter, der er blevet fremført mod to tidligere udgaver af *Indvandrere i Danmark*, som blev udgivet i henholdsvis 2009 og i 2008. Lad os se, om kritikken dengang var bedre funderet.

Tidligere variationer over samme tema

Danmarks Statistik publicerede i december 2008 *Indvandrere i Danmark 2008*, der ligesom *Indvandrere i Danmark 2010* viste, at ikke-vestlige indvandrere var overrepræsenteret i kriminalstatistik, og at der var store forskelle mellem en række ikke-vestlige etniske grupper. Manu Sareen, daværende integrationskonsulent, fremførte, som Flemming Røgilds og Marianne Jelved gjorde, omkring et år senere krigstraumeargumentet: „Det er ikke så mærkeligt, at flygtninge er mere kriminelle. Tænk på, hvem det er, der flygter. Det er folk, der kommer fra krigshærgede lande. Desuden er selve det at flygte yderst traumatiserende“ (Bangsgaard 2008). Ifølge *Berlingske Tidende* fremførte Sareen, at „der er tæt sammenhæng mellem krigstraumer og tilbøjeligheden til kriminalitet“ (ibid.).

Da han kommenterede, hvilke lande der var højkriminalitetslande, bemærkede han dog, at der var et land, der ikke passede ind i hans overordnede forklaring: „Bortset fra Marokko er det alle lande, der i den grad har været hærget af krig, og hvor dem, der kommer her, er traumatiserede.“ Men han kommenterede ikke de store indbyrdes forskelle mellem flygtningegrupperne.

Krigstraumeargumentet blev også anført af forfatter og idehistoriker Rune Engelbreth Larsen imod *Indvandrere i Danmark 2008*. Han mente, at når man diskuterer en overrepræsentation i kriminalitetsindekset, bør man tage i betragtning, at flygtningegrupperne ikke kun er „dårligt stillet socialt og økonomisk, men også ofte psykisk“, og at flere grupper af indvandrere også er „mærket af at have familie i konfliktområder“ (Larsen 2009).

Larsen forholdt sig slet ikke til den omstændighed, at marokkanere (som nævnt) er den gruppe, der har det højeste kriminalitetsindeks med 255 indekspoints i forbindelse med straffelovsovertrædelser (Danmarks Statistik 2008:181). Med krigstraumeargumentet er det vanskeligt at forklare, hvorfor mænd fra Marokko har det højeste kriminalitetsindeks (255). Eller hvorfor mænd fra Tyrkiet (132) er lige så kriminelle som mænd fra Bosnien-Hercegovina (131) og Irak (129) og mere kriminelle end mænd fra Vietnam (121) og Afghanistan (116). Eller hvorfor mænd fra det tidligere Jugoslavien (242) er mere kriminelle end mænd fra Bosnien-Hercegovina (131) (Bosnien-Hercegovina falder i ovennævnte publikation ikke ind under „det tidligere Jugoslavien“, som man ellers ville forvente).

Ser vi kun på „voldsforbrydelser“ (op.cit.181), kan vi heller ikke forklare de store forskelle mellem det borgerkrigsflygtningeproducerende Bosnien-Hercegovina (112) og de ikke-borgerkrigsflygtningeproducerende lande som Marokko (244), Tyrkiet (173) og Pakistan (155). Eller de store forskelle mellem de borgerkrigsflygtningeproducerende lande med relativt lavt indeks, Bosnien-Hercegovina (112), Afghanistan (144) og Irak (147), og de borgerkrigsflygtningeproducerende lande med højt indeks, Jugoslavien og Libanon (begge 280) samt Somalia (243).

Et andet populært argument blev fremført af Larsen: diskriminationsargumentet. Som en delforklaring på overkriminaliteten anførte han, at befolkningsgrupper med ikke-vestlig baggrund „dagligt er genstand for konfliktfremmende stigmatisering i debatten“, og at der var tale om „diskrimination og rettighedsunderskud“ og „indflydelsesrige kræfters dæmonisering“ i forbindelse med de pågældende grupper (Larsen 2009). Han forholdt sig imidlertid ikke til de store forskelle i kriminalitetsindeks blandt ikke-vestlige befolkningsgrupper. Hvis kriminalitet, ikke mindst voldskriminalitet, skyldes diskrimination, stigmatisering osv., hvorfor så den store forskel mellem libanesere på den ene side og på den anden side afghanere og irakere, der ligesom libanesere adskiller sig markant fra etniske danskere? Og igen: Hvis problemet var diskrimination imod „muslimer“, hvorfor så de store forskelle mellem libanesere, tyrkere og irakere? Tallene tyder altså på, at kulturelle forskelle mellem etniske grupper kunne tænkes at spille en rolle.

I stedet for at forholde sig til disse forskelle rettede Larsen en insinuation imod Danmarks Statistik ved at tale om „antimuslimske talknuser“, og at der „med elastiske metakategorier og manipulerende proportionsforvrængninger iscenesættes en pseudofaglig, antimuslimsk pointe“ (Larsen 2009) – uden at uddybe, hvorfor de pågældende beregninger skulle være „antimuslimske“. Er det antimuslimsk at præsentere, at mænd fra Bosnien-Hercegovina (131) – som nævnt før – er mindre kriminelle end mænd fra det tidligere Jugoslavien (242)? Eller at „talknuse sig frem“ til at mænd fra Bosnien-Hercegovina begår meget mindre *voldskriminalitet* end mænd fra det tidligere Jugoslavien?

Vi kan konkludere, at man nærmest brugte den samme argumentation imod *Indvandrere i Danmark 2010*, som man brugte imod *Indvandrere i Danmark 2008*. Kritikerne af den pågældende publikation kunne heller ikke godtgøre, at krigstraumer, dårlige oplevelser under en borgerkrig eller krig kan forklare overrepræsentation af kriminalitet blandt bestemte grupper.

Når der korrigeres, er der ikke stor forskel

Der fremføres endnu et klassisk argument imod undersøgelser, der laver beregninger af ikke-vestlige indvandrere og efterkommeres overkriminalitet. Argumentet kan kaldes korrigerings- eller (synonymt) standardiseringsargumentet, som går ud på, at selvom forskellen mellem etniske danskeres og nydanskeres kriminalitet ved første øjekast ser dramatisk ud, forsvinder forskellen, hvis man korrigerer for alder og sociale forhold. Korrigerer man ikke for disse (og eventuelle andre) faktorer, fremstår nydanskere med en urimelig høj kriminalitet.

En version af dette argument blev fremført af Marianne Jelved imod den tidligere nævnte *Indvandrere i Danmark 2010*. Hun fremførte, at Danmarks Statistik

ikke korrigerer nok, og at man bør korrigere i forhold til endnu flere faktorer. Hun anførte, at Danmarks Statistiks metode ikke tager højde for alle „sociale faktorer“, herunder for eksempel tortur, forfølgelse og psykisk sygdom.

Man kan naturligvis forsøge at korrigere for mangt og meget og tro, at man kan „forklare“ forskelle eller få dem til at forsvinde ved at inddrage flere sociale faktorer. Det er da heller ikke usandsynligt, at tortur, forfølgelse og psykisk sygdom spiller en rolle. Men de store forskelle i kriminalitet mellem libanesere/palæstinensere eller tyrkere på den ene side og vietnamesere og tamiler på den anden kan næppe forklares med henvisning til demografiske forskelle, sociale og økonomiske uligheder eller psykisk sygdom og krigstraumer.

En anden version af korrigeringsargumentet kræver en længere diskussion. Når man vil argumentere for, at nydanskere fra ikke-vestlige lande ikke er mere kriminelle end etnisk danske unge mænd, har man et par gange henvist til justitsministeriets forskningschef dr.jur. Britta Kyvsgaard. Det gjorde eksempelvis sociologen Mustafa Hussain og politiassistenten Jean-Marc Monnier (2003:263). De spørger: „[E]r det et faktum, at etniske minoriteter er mere kriminelle end etniske danskere, og at deres kriminalitet alene hænger sammen med deres etniske anderledeshed?“ spørger de (op.cit.262). De medgiver, at det umiddelbart ser sådan ud. Kyvsgaards undersøgelse viser nemlig, at „visse typer af lovovertrædelser optræder hyppigere blandt indvandrere og deres efterkommere end blandt etniske danskere, og at en forholdsvis stor del af kriminaliteten blandt etniske minoriteter er egentlige straffelovsovertrædelser“, skriver de (ibid.).

Korrigerer man imidlertid for socioøkonomiske forskelle og aldersforskelle mellem gammel- og nydanskere, falder overhyppigheden blandt unge mænd med udenlandsk baggrund til 8 procent (op.cit.263), bemærker Hussain og Monnier (ibid.). På den baggrund konkluderer de, at der „ingen betydelig forskel“ er på kriminalitetsraten. Det viser ifølge dem, at „kriminalitet ikke har en kausal sammenhæng med etnisk baggrund“, men derimod med en række sociale faktorer og med institutionel praksis i samfundet (ibid.). Mere konkret formuleret betyder det, at „minoritetsunge, der stammer fra belastede familier eller møder høj grad af modstand og diskrimination i samfundet, viser en højere tendens til at udøve kriminalitet end unge fra andre grupper“ (ibid.).

Ud over det problematiske ved at affærdige en forskel på 8 procent som „ingen betydelig forskel“ er der et andet problem: Forfatterne forholder sig ikke til Claus Larsens beregninger af forskellige etniske gruppers andel af den samlede kriminalitet på baggrund af en optælling af samtlige domme for overtrædelser af straffeloven i perioden 1993-1998. Larsen publicerede sine tal i 2001, og dele af hans resultater blev offentliggjort i pressen i 2000, det vil sige et par år før Hussain og Monniers artikel (Jensen & Bjerre 2000a, 2000b). Larsen beregnede ikke kun

forskelle mellem etniske danskere og nydanskere fra en række ikke-vestlige lande som en samlet gruppe, men mellem en række ikke-vestlige grupper. Han så specielt på, hvilke grupper af unge mænd mellem 16 og 19 år der oftest bryder straffeloven – det vil blandt andet sige begår hærværk, vold, tyveri, voldtægt eller drab. Næsten hver femte unge libanesiske (18,4 procent) – et tal, der også omfatter palæstinensere – havde overtrådt straffeloven, mens tallet for danske unge var 3,8 procent. Mellem de to yderpunkter befandt sig blandt andet iranere (11,7 %), tyrkere (10,5 %), pakistanere (10,4 %) og somaliere (8,1 %). Vietnamesere og tamiler havde imidlertid lave tal (4,8 og 4,2 %).

Larsen sammenlignede også forskellige aldersgrupper med hensyn til andele med afgørelser for overtrædelse af straffeloven. Han konkluderede, at indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande i gennemsnit lå to-tre gange over niveauet for danskere og vestlige indvandrere og efterkommere i tilsvarende aldersgrupper. „Især helt unge mænd fra Libanon ligger højt i forhold til alle andre, mens unge mænd fra Sri Lanka og Vietnam ligger på et niveau omkring eller under det danske“, påpegede han (Larsen 2001:7).

Hussain og Monnier har altså ikke vist, at der ikke var tale om overrepræsentation, og de har været selektive i deres valg af forskningslitteratur.

Forskellige måder at beregne overkriminalitet på

Et år efter Hussain og Monnier (2003) var der en polemik blandt landets topforskere om, hvilke kriminalitetsområder man skal se på, hvis statistikken og standardiseringen skal give mening: Skal man se på alle lovovertrædelser (herunder færdselsloven) eller fokusere på volds-, sædeligheds- og berigelsesforbrydelser? Larsen havde allerede i 2001 påvist, at „når man til straffelovsovertrædelserne lægger sær- og færdselslovovertrædelser, bliver overrepræsentationen mindre“ (Larsen 2001:7).

I 2004 offentliggjorde Danmarks Statistik en undersøgelse under overskriften „Indvandrere og efterkommere havde flest lovbrud“ (Nyt fra Danmarks Statistik 2004). Nogle dage efter den var offentliggjort, udarbejdede Britta Kyvsgaard et notat, der skulle orientere om den (Kyvsgaard 2004). Notatet beregner ud fra de tal, Danmarks Statistik var kommet frem til, at indvandreres og efterkommeres overhyppighed med hensyn til kriminalitet er 38 procent for indvandrere og 157 procent for efterkommere. Dernæst korrigerer Kyvsgaard på forskellig vis og konkluderer efterfølgende, at „de udenlandske mænds kriminalitetsfrekvens kun [ligger] 4 procent over hele befolkningens“.

Et par måneder efter Kyvsgaards notat publicerede Jan Plovsing en artikel, der kan læses som en kritik af Kyvsgaards beregningsmåde (Plovsing 2004).

Plovsing tager i artiklen udgangspunkt i det allerede offentliggjorte materiale fra Danmarks Statistik. Også han korrigerer for alder og socioøkonomiske forhold. Som resultat af beregningerne finder han, at mandlige indvandreres og efterkommeres kriminalitetsindeks er på 104, mens mænd med dansk oprindelse har et indeks på 99 (100 er lig med gennemsnittet i Danmark). Det var også Kyvsgaards tal på 4 procent.

Plovsing gør imidlertid opmærksom på, at den statistik, han indtil nu har præsenteret, omfatter overtrædelser af såvel straffeloven som færdselsloven og særlovene. Det er dog ikke så meget indvandrernes overtrædelse af færdselsloven, der vækker frygt, vrede og debat, skriver han, men derimod deres indblanding i volds-, sædeligheds- og berigelsesforbrydelser. Han foretager derfor en beregning af kriminalitetsindeksene vedrørende overtrædelser af straffeloven. Korrigeret for aldersforskelle og sociale forskelle finder han, at straffelovskriminaliteten for mandlige indvandrere/efterkommere med ikke-vestlig baggrund er 24 procent højere end for den mandlige befolkning under ét. Hvis man kun ser på voldskriminaliteten, er den for mænd med ikke-vestlig baggrund 43 procent højere end for alle mænd i befolkningen under ét.

Plovsing konkluderer: „Der er således ikke tvivl om, at indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande begår straffelovskriminalitet og især voldskriminalitet langt hyppigere end personer med dansk oprindelse“ (Plovsing 2008).

Medie- og minoritetsforskeren Rikke Andreassen henviser også til Kyvsgaard i sin diskussion af overrepræsentationsproblematikken (Andreassen 2007:205-7). Problemet er imidlertid, at Andreassen tager Kyvsgaard (2004) som det ultimative belæg og ser bort fra Plovsings (2004) og Larsens (2001) beregninger af voldskriminalitet. Disse beregninger har været offentligt tilgængelige og rapporteret af nyhedsmedierne siden 2000, altså adskillige år før Andreassen udgiver sin bog.

Ingen af de argumenter, der er blevet taget op, har kunnet dokumentere, at der ikke er tale om en overrepræsentation af kriminalitet blandt en række ikke-vestlige grupper. De har heller ikke kunnet sandsynliggøre, at overkriminalitet har mere at gøre med sociale forhold såsom krigstraumer, diskrimination, racisme og ikke-ankendelse end med etniske eller kulturelle forhold.

Min kritik af de pågældende argumenter drejer sig ikke om at hævde, at kultur og etnicitet spiller den altafgørende rolle. Hensigten er at påpege, at det ikke forekommer urimeligt at mene, at etnicitet og kultur spiller en rolle. Tallene åbner nemlig for denne mulighed. Imidlertid er der i de statistiske data, jeg har drøftet, ikke tilstrækkeligt belæg for at hævde, at kulturen spiller den altafgørende rolle, og materialet giver heller ikke anledning til at identificere, hvilke dele af visse grupperes kultur der kan påvirke en kriminel adfærd. På det punkt er der

heller ikke nogen hjælp at hente hos Plovsing (2008). Han påpeger to former for forskel mellem indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande: 1) de store forskelle i beskæftigelsesfrekvens, ikke mindst den kvindelige, og i uddannelsesrater og 2) de store forskelle i kriminalitetsraterne. Han kategoriserer de pågældende lande i to grupper – „lande i Syd- og Østasien“ og „en række lande i og omkring Mellemøsten“ – mellem hvilke han fremfører store forskelle „med hensyn til velstandsniveau, kultur, religion og historie“. Integrationen går bedre for nydanskere fra den første kategori, fremhæver han. Imidlertid nøjes han med at betone de pågældende forskelle, men præsenterer ikke selv en uddybning af og forklaring på disse, men efterlyser mere forskning på området. Her var der måske en fornem opgave for antropologer og sociologer.

Kaster man et kort blik på den eneste kvalitative antropologiske forskning på voldens funktion og udbredelse blandt etniske minoriteter, har man det indtryk, at vold er en acceptabel del af „kommunikationen“ under opvæksten i en del hjem.³ Danneskiold-Samsøe, Mørck og Sørensen (2011) skriver: „Mindst halvdelen af kvinderne med mellemøstlig baggrund har været udsat for vold i barndommen, mens ingen af kvinderne fra Østeuropa og Vestafrika har fortalt om vold i opvæksten“ (op.cit.101). Forfatterene skriver videre, at kvinderne med mellemøstlige rødder selv beretter om „en udbredt ærestankegang i såvel opvækstmiljøer som i nuværende etniske (minoritets)miljøer og om magtfulde patriarkalske familiestrukturer ...“ (ibid.).

Man kan også stille spørgsmålet, om der er opstået en ny panindvandrer og nærmest global „kultur“ i Danmark og i en række andre lande, som ikke er etnisk eller muslimsk som sådan, men måske snarere er et mandligt gangsta-NørreBronx-fællesskab. Jeg har i flere forbindelser argumenteret for offergørelsens negative effekt på bestemte etniske grupper (se fx Necef 2009a, 2011).

I den næste del vil jeg tage en bestemt form for kriminalitet op, nemlig æresdrab, hvor det er svært at ignorere kulturens rolle.

Æresdrab: ikke en særlig kategori og har ikke med kultur at gøre

Det næste emne, hvor en række forskere og debattører vælger at forholde sig tavse, er kulturens rolle i fænomenet æresdrab. De mener, at æresdrab ikke udgør en særlig kategori af mord, og at det ikke har noget at gøre med kultur.

I sin analyse af den svenske debat om æresmordet på den tyrkisk-kurdiske kvinde Fadime Sahindal i januar 2002 skriver den finske antropolog Kurkiala (2005), at fortolkningerne af mordet tenderede at bevæge sig mellem to poler. Dels en psykologiserende eller partikularistisk fortolkning, som fremstillede morderen som syg og socialt afvigende, og dels, i den anden yderpol, en generalise-

rende eller universalistisk fortolkning, som søgte forklaringen til mordet i verdensomspændende patriarkalske strukturer. Ifølge Kurkiala advarede begge disse forklaringer imod en angivelig „kulturalistisk“ fortolkning, som skulle placere i det mindste en del af forklaringen af tragedien i kulturspecifikke traditioner.

I Sverige har sociologen Åsa Eldén (2003) stået for den generaliserende eller universalistiske fortolkning. Kurkiala påpeger, at en sådan fortolkning ligestiller mordet på Fadime med overgreb mod kvinder overalt. Fra dette perspektiv er der ikke noget særligt ved mordet på Fadime – det var en tragedie blandt mange andre, hvor kvinder mishandles eller myrdes af en nærtstående mand. Mordet på Fadime var ikke en tragisk undtagelse, men tværtimod et udslag af en universel patriarkalsk struktur. Universalistiske fortolkninger af ugeringen vil ifølge Kurkiala rette opmærksomheden mod visse strukturer, som de mener er fælles i alle samfund verden over. Dette fokus fører til, at man ikke skelner mellem æresrelateret vold og andre former for vold.

Denne fortolkning har ikke været så eksplicit og teoretisk udviklet i Danmark som i Sverige, men har alligevel påvirket tænkningen, al den stund en række forskere og debattører vedblivende har gentaget, at æresmord ikke er væsentlig forskellig fra jalousimord. Benægtelsen af kulturens rolle i en dansk sammenhæng har mange lighedspunkter med den svenske debat, men man har også fremført et par specifikke argumenter.

Som en kritik af en række kommentatorer, som antog eksistensen af en særlig kulturel baggrund for æresdrab, fremførte den tyrkiske sociolog Diken (1998:56-60), at „det er det naturlige at være imod mord, da vi er mennesker og har fælles etiske erfaringer, som fortæller os, at det er forkert, og ikke nødvendigvis fordi vi er danskere og eller bor i Danmark. Men kommentatorerne indtog ikke en sådan position. Tværtimod drejede debatten sig i stigende grad om indvandrer kulturer, som om mord ubetvivleligt var eller ville være naturligt i ‘andre’ kulturer“ (op.cit. 60; min oversættelse).

Mord er ikke accepteret noget sted i verden og har derfor ikke noget med kultur at gøre, mener Diken. Men er det korrekt, at der findes en universel norm, der forbyder mord. I deres bog *Why We Kill* skriver Holt et al. (2009), at „[s]å godt som enhver religion og kultur har en befaling, der svarer til det bibelske bud ‘Du må ikke slå ihjel’“, men de nævner samtidig, at dette forbud ikke er konsistent: „Selv inden for et bestemt religiøst eller kulturelt system lader det til, at drab er tilladt i nogle tilfælde og ikke i andre. Der er forvirring og debat om, hvornår og hvordan drab kan finde sted“ (op.cit.1; min oversættelse). Som illustration viser de, at det pågældende forbud om drab ikke synes at omfatte enhver form for drab. Vedrørende *Det Gamle Testamente* noterer de: „Drab begået af staten i forbindelse med straf og krigsførelse er generelt billigt gennem hele denne

religiøse tekst, mens det pågældende forbud kun synes at henvise til decideret mord og skødesløse eller tilfældige drab“ (op.cit.1-2; min oversættelse).

Et andet eksempel kan være en anden religiøs hovedteksts undtagelser fra mordforbuddet. I *Koranen* står der: „[H]vis nogen dræber et menneske, *uden at det sker som hævn, lige for lige*, eller for at have skabt fordærv i landet, er det, som om han havde dræbt alle mennesker“ (Sura 5 Bordet al-Ma’ida, i *Koranen* 2009:90; min kursiv).

For at tage nogle eksempler: Hvis der er en universel norm, der forbyder mord, hvordan kan vi så forklare holocaust og det armenske folkedrab? Diken ser bort fra disse eksempler.

Det andet argument lyder, at der ligger sociale eller individuelle faktorer bag sådanne mord, ikke kulturelle. Dette argument fremføres ofte sammen med en påstand om, at danske medier og såkaldte eksperter henviser til kultur, når de skal forklare et drab, som begås af en nydansker, men til sociale og individuelle faktorer, når de skal forklare et mord begået af en etnisk dansker. Man mener, at dette er både inkonsistent og diskriminerende. Man bør, som når man forklarer et dansk mord, henvise til sociale og individuelle faktorer såsom økonomiske problemer, social isolation, psykisk ubalance, marginalisering, mangel på uddannelse osv. (Hussain 1996; Yilmaz 1997:210; O’Connor 1997:63).

Bülent Diken sammenlignede medieomtalen af henholdsvis mordet på den pakistanske kvinde Nazia Hussain, der blev dræbt af sine tre brødre i 1996 på Frederiksberg, og drabet på en ung kvinde på et diskotek i København begået af en etnisk dansker. Diken fremførte, at debatten om Nazia Hussain blev ført på en „udelukkende kulturalistisk måde“ (Diken 1998:60, som refererer til Ekstra Bladet, 30. november 1996), mens danskeren blev betegnet „som ‘en galning’, som en afviger“, og man henviste ikke til hans kultur. Diken mente således, at man burde henvise til individpatologiske forklaringer, når man forklarede Nazia Hussain-mordet, som man gjorde, da man forklarede diskotekmordet.

Imidlertid viste det sig et år senere, at *Ekstra Bladet* ikke tog helt fejl, da bladet kaldte morderen en „galning“. Han blev nemlig dømt til anbringelse på et sindsygehospital på ubestemt tid, da psykiaterne mente, at han led af psykotisk neurose samt storheds- og forfølgelsesvanvid (Lindbjerg 1997a). I Nazia-sagen fremførte hverken de anklagede brødre eller deres advokat sindssygdom eller psykisk tilstand som en formildende omstændighed (Lindbjerg 1997b; Schrøder 1997).

„Har svært ved at se forskellen mellem jalousidrab og æresdrab“

Et andet argument er påstanden om, at der ikke er forskel på jalousi- og æresdrab. Dette argument optræder i lidt forskellige varianter hos en række skribenter og

debattører. I sin mest bastante form blev det formuleret af integrationskonsulent Fahmy Almajid, som har „svært ved at se forskellen mellem jalousidrab og æresdrab“. Ifølge ham handler det i begge tilfælde om, at „manden føler sin ære krænket“ (Qvist 2007). Også daværende medlem af retsudvalget Anne Baastrup (SF) brugte den samme form: Jalousimord er en „dansk form for æresdrab. Det er efter samme forskruede grundprincip: Ingen skal have min kone eller kæreste“ (ibid.).

Forfatter og journalist Gretelise Holm fremførte det samme argument i en lidt mere udførlig udgave: „Mord på ægtefæller og børn har dybest set samme årsag i indvandrer- og gammeldanske miljøer, nemlig mandens traditionelle ret og pligt til at kontrollere kvinden“ (Holm 2007). Begge former har „grobund i den samme verdensomspændende patriarkalske kultur“ (ibid.).

I sin argumentation bruger Holm også et par sekundære argumenter. Et af dem er af normativ karakter: Man må hellere „fokusere på de kulturelle ligheder frem for de kulturelle forskelle“, når man taler om nydanskere. Det andet beslægtede delargument går ud på, at den danske offentlighed og medierne ensidigt retter det fordømmende skyts mod de etniske mindretal, „som har nok at slås med i forvejen“. Sandsynligvis med henvisning til drabet på Ghazala Khan⁴ i 2005 skriver hun: „I Danmark har vi lige for tiden valgt at fokusere voldsomt på vold mod kvinder, når det foregår hos etniske mindretal, og et ‘æresdrab’ på en kvinde udløste et sandt mediehysteri. Helt anderledes stille går det for sig i medierne, når danske kvinder og børn i en lind strøm dræbes af krænkede danske mænd. Så råber ingen op om middelaldertilstande og primitiv dansk kultur“ (ibid.).

Rikke Andreassen (2007) har også beskæftiget sig med Ghazala Khan-sagen. Hendes argumenter ligner de argumenter, som jeg har diskuteret tidligere: Kultur kan ikke bruges som forklaring (Andreassen 2007:75), i stedet burde man se på personlig situation og individualitet (op.cit.70). Hun fremfører også andre argumenter: Uddannelse, social status og nationalitet kan også være en del af forklaringen (ibid.). Det er klart, at uddannelse og social status kan spille en rolle i et æresdrab, men det er bestemte kulturelle normer, der i sidste ende afgør, om nogen beslutter sig for at begå et æresdrab. Hvis man fremfører nationaliteten som en faktor, må man forklare, hvilke nationale forhold der er tale om, og hvordan disse nationale forhold og forskelle præcis skulle være forbundet med relationer i intimsfæren. Det gør Andreassen ikke.

Endelig anfører Andreassen et argument, som ligner Gretelise Holms „verdensomspændende patriarkalske kultur“-argument. Hun skriver, at det er „værd at overveje“, hvorvidt drab begået af etnisk danske mænd på deres kvindelige partnere eller eks partnere ikke også kan betragtes som en slags æresdrab (op.cit.75). Ganske vist er der blandt etniske danskere tale om „en anden form

for æresdrab end æresdrabene blandt synlige minoriteter, da der her er tale om en individuel mand, der handler som voldsmand, og ikke en hel familie, der handler“ (Andreassen 2007:75).

Forskellen mellem æresdrab og jalousimord

I international forskning om æresdrab har flere forskere påpeget de principielle forskelle mellem jalousi og æresdrab (Wikan 2003:21, 25, 85; Welchman & Hossain 2005:4, 10; Sen 2005:53-55; Eck 2003:9ff., 193-6). Jalousi- eller affekt-drab er betegnelser for mord, der begås af folk, som føler sig vraget og forsmået af konen/kæresten eller mener, at den pågældende har været utro. Denne form for drab forekommer både i senmoderne samfund som det danske og i andre former for samfund, fx i Tyrkiet.

Et æresdrab begås af et mandligt medlem af en familie eller slægt på et kvindeligt medlem af den pågældende familie med den hensigt at genvinde familiens/slægtens ære hos et publikum, der både deler familiens værdier og normer og forlanger af familien, at æren skal genoprettes ved mord. Følgelig bifalder det pågældende publikum mordet.

Jalousidrab foregår i et individualiseret univers, hvor man tager individets følelser og ønsker som udgangspunkt, og hvor man ofte forudsætter, at kvinden har ret til førægteskabelig sex og ret til selv at vælge sin kæreste/ægtemand uden familiens indblanding. Det, der går galt i denne sammenhæng, er, at drabsmanden er frustreret over, at det ikke er ham, som er den udvalgte mand/kæreste og sexpartner.

I den kulturelle kreds, hvori den anden form for drab (æresdrab) forekommer, anerkender man som princip ikke en piges/kvindes ret til førægteskabelig sex og social og intim omgang med det modsatte køn. Tilsvarende anerkendes heller ikke hendes ret til frit at vælge en (ægte)mand. Et brud med disse regler ødelægger ikke kun pigens, men familiens rygte og ære, som på en eller anden måde skal genoprettes, i sjældne tilfælde med et æresmord. Det skal en passant tilføjes, at familien også kan finde på at dræbe pigens kæreste eller mand.

Problemet med Andreassens analyse er, at hun – efter at have konstateret, at der er forskel på drabsformerne – ikke vil stille spørgsmålene: Hvor kommer denne forskel fra, og hvorfor opstår den? Hvilke træk ved den kulturelle baggrund skaber disse forskelle, og hvilke konsekvenser har denne forskel for de kvinder, som lever under drabstrussel? Hvorfor forekommer jalousidrab blandt (etniske) danskere, men aldrig æresmord?

Mig bekendt har en (etnisk) dansk far eller bror aldrig myrdet sin datter/søster, fordi hun har dyrket førægteskabelig sex, eller fordi hun selv har valgt

sin mand. Andreassen forsøger ikke at forklare baggrunden for de observerede forskelle. Et forsøg på at forklare, hvor de stammer fra, burde ellers være en forskers kardinalopgave.

Den forskel, som Andreassen nævner (uden at forklare den) – nemlig individuel kontra kollektiv handling – er vigtig, men der er som omtalt en endnu vigtigere forskel. Mens der er tale om et bifaldende publikum vedrørende æresdrab, er der angående jalousimord ikke tale om et bifaldende publikum.

I den senmoderne danske seksual- og kønskultur eksisterer der ikke nogen regler, værdier eller normer, der tilnærmelsesvis støtter et jalousimord.⁵ Morderen forventer heller ikke accept eller moralsk støtte fra sine omgivelser, undertiden begår han faktisk selvmord. Men med hensyn til æresdrab er der tale om et bifaldende publikum, som skal godkende, at familien har rensset sin ære. Dette publikum består ikke af hele nationen, byen, landsbyen eller kvarteret, men dog en vis mængde mennesker, som direkte og indirekte forventer eller forlanger af den „vanærede“ familie, at den skal redde sin ære.

Den svenske forsker i religion og ikke mindst i islam Jan Hjärpe har også påpeget denne forskel: „Svenske mænd dræber også koner – men de får ikke applaus for det“ (Hjärpe 1997 i Wikan 2003:45). Hjärpe skriver videre, at applausen skyldes, at drabet „vasker skammen af“, og dette gælder selv, når æresdrab anses som en afvigelse og ikke som normalitet inden for det pågældende samfund (ibid.).

Rikke Andreassen skriver sig ind i en bestemt fortælling om æresmordsfænomenet, som er blevet fremført i Danmark siden begyndelsen af 1990'erne. Denne fortælling kan opsummeres således: Kultur skal ikke inddrages i en forklaring på fænomenet æresdrab, da påpegning af kultur som en faktor er lig med essentialisme og sågar racisme. Man bør ikke henvise til kultur som forklaring på et æresmord, ligesom man ikke bruger kultur til at forklare en danskers jalousimord. Årsagerne til fænomenet skal søges i sindstilstanden, „sociale“ forhold, universelle strukturer såsom patriarkatet eller i almenmenneskelige egenskaber. Og endelig: Æresmord og jalousimord tilhører samme kategori, det vil sige, at der ikke er en fundamental forskel mellem et æresmord og et jalousimord.

Forklaringerne i den danske debat om æresdrab spænder som den svenske debat mellem partikularisme og universalisme. Men problemet med disse yderpunkter er ifølge Kurkiala, at de ikke forklarer noget (Kurkiala 2005:179). Reducerer man virkeligheden til „en samling af partikulariteter“, holder man op med at se mønstrene i fænomenerne, fremhæver han. Fokuserer man derimod på et „alt for generelt og abstrakt niveau“, mister man blikket for variationer og forskelle. Det er netop de pågældende blindgyder, danske forskere og debattører skriver sig ind i.

Man kan også problematisere de praktiske konsekvenser af benægtelsen af kulturens rolle i æresdrab og den afgørende forskel på æresdrab og jalousidrab.

For det første hjælper man ikke kvinderne i bestemte etniske miljøer, der lever under trusler om æresrelateret vold og endnu værre drab. For det andet kommer man uforvarende til at støtte advokaternes forsvarslinje i en typisk æresmordsretssag: De påstår nemlig ofte, at deres klienter ikke har planlagt mordet sammen med en række familiemedlemmer, men at der er tale om en spontan, overilet og individuel handling. Det er således paradoksalt, at en teoretisk ramme, der i sin selvforståelse er dekonstruktivistisk, radikal og ofte feministisk orienteret, kommer til at styrke de anklagedes forsvar i en eventuel retssag.

Konklusion

Hvorfor vil en række forskere og debattører skabe tavsheder omkring en række emner, og hvorfor er de betænkelige ved at anvende kultur som forklaring eller som blot delforklaring i forbindelse med bestemte problemstillinger?

Vi tager først tavshedsproblematikken op. Grunden til, at man ikke vil røre ved bestemte emner, er sandsynligvis god vilje. Man vil ikke skabe yderligere problemer for de etniske mindretal, „som har nok at slås med i forvejen“ – med journalisten Holms ord. At påpege problemerne i minoritetsmiljøerne betragtes tilsyneladende som „at slå på en, der allerede ligger ned“. Men god vilje fører ikke altid kun godt med sig. Den kan bane vejen for videnskabelige fejl og fejlagtige udlægninger. Lukker man øjnene for problemerne i etniske minoritetsmiljøer, kan man nemt komme til at dæmonisere gammeldanskere (og nydanskere), der reagerer imod dem.

Tavsheden i forbindelse med kontroversielle emner kan sikkert føre utilsigtede gevinster med sig. Man kan føle sig moralsk og intellektuelt bedre end andre, der påpeger problemerne. Vælger man at fokusere på at afsløre og dokumentere gammeldanskeres racisme, fremmedfrygt, nationalisme og lignende, kan man afholde sig fra at drøfte problematiske emner.

I forbindelse med spørgsmålet om betæneligheden ved at anvende kultur som forklaring kan det have at gøre med ønsket om at undgå kulturfundamentalisme, det vil sige tanken om kulturens uforanderlighed og determinans. Man mener åbenbart, at forskningen og debatten var bedre stillet uden begrebet kultur, fordi man nemt kan komme til at tillægge kulturelle forskelle for stor vægt og derved forstærke kulturfundamentalistiske tendenser (Hannerz 1999). Andetsteds har jeg diskuteret „skrækken“ for at italesætte kulturelle forskelle (Necef 2009b), hvor jeg argumenterede for, at man i forskningen er blevet bange for at blive beskyldt for at være essentialist og determinist og derfor er begyndt at benægte, at kultur

kan være en faktor i forklaringen af et bestemt fænomen (se også Kurkiala 2005; Mørck 2002, 2005).

Men man bliver ikke nødvendigvis kulturfundamentalist eller -determinist, blot fordi man påpeger kulturens eventuelle rolle vedrørende et negativt fænomen. Man kan, som Hannerz anbefaler, have en mere procesorienteret tilgang, der har blik både for kontinuiteten og forandringen, og som vil tage mennesker og deres handlinger med i betragtning. Med inspiration fra kollegaen Bo Wagner Sørensen skelner antropolog Katja Kvaale (2011) mellem kulturel determination og kulturel motivation. Mens kulturel determination eksempelvis i en æresdrabssammenhæng vil sige, at „alle muslimer dræber seksuelt ulydige kvinder per kulturel refleks“, vil kulturel motivation sige, at „æresrelateret vold eller trusler har *en vis* kulturel klangbund og derfor motivation blandt nogle muslimer ...“, påpeger hun (Kvaale 2011:240).

En anden motivation, som kan medvirke til modviljen mod at anvende kultur i forklaringsammenhænge, hænger sammen med det tidligere nævnte ønske om ikke at skabe yderligere problemer for minoriteterne. Som jeg har vist i forbindelse med diskussionen om kriminalitet, viser de kvantitative undersøgelser ikke kun forskelle mellem gammel- og nydanskere, men også mellem nydanskere indbyrdes. Desuden viser disse undersøgelser gang på gang, at der er bestemte nydanske grupper, som klarer sig bedre og eksempelvis begår mindre kriminalitet end gammeldanskere. Sådanne resultater sætter spørgsmålstegn ved påstanden om, at nydanskernes største problem er gammeldanskeres racisme, diskrimination og lignende. De retter opmærksomheden imod kulturelle forskelle mellem nydanske grupper og kulturens eventuelle rolle. Derfor kan nogle være bekymret over, at bestemte grupper vil fremstå i dårligt lys, hvis man forholder sig til forskellene mellem nydanske grupper. Det er heller ikke overraskende, at de afholder sig fra at drøfte de pågældende undersøgelser, der peger på netop disse forskelle.

Der er en række tegn i den offentlige debat, der peger på, at tavsheden omkring kontroversielle emner vedrørende nydanskere er på vej til at blive brudt. Et godt eksempel kan være en række udtalelser fra Københavns beskæftigelses- og integrationsborgmester fra De Radikale, Anna Mee Allerslev. Til *Weekendavisen* siger hun, at der ikke længere er nogen „tabuer på området“, og at „vi bliver nødt til at tale om tvangsægteskaber og indavl blandt indvandrerfamilier, selvom det lyder ubehageligt ...“ (Villemoes 2012). I en artikel skriver hun: „... [K]riminaliteten blandt vores etniske minoriteter er en trussel, især når det handler om den rå kriminalitet, vi ser blandt visse grupperinger“ og tilføjer: „Der er ingen lette løsninger, men første skridt på vejen er at turde se problemerne i øjnene. Det gør vi heldigvis i dag. Der er ingen berøringsangst længere, og derfor er næste skridt viden“ (Allerslev 2012).

Det er den viden, forskningen er etisk forpligtet til at aflevere, udlægge, diskutere og om nødvendigt problematisere. Og ikke forbigå med tavshed på grund af en række hensyn, som er uvedkommende for videnskabeligt arbejde.

Noter

1. Yilmaz henviser til Nissens indlæg i Udlændingestyrelsens Nyhedsbrev om Danmarks Udlændinge nr. 76 (1998).
2. Rasmussen nævner Horst (1990) og Diken & Hamburger (1993).
3. For de følgende overvejelser takker jeg en af de to anonyme peer-revieweres venlige opfordring og forslag.
4. Meget kort fortalt blev Ghazala Khan dræbt af sin storbror i 2005, fordi hun uden familiens accept giftede sig med en mand.
5. Jalousi og idealet om et evigt og velfungerende parforhold er naturligvis påvirket af den generelle kulturelle kontekst, men der er ikke noget i den brede danske kultur, der ansporer en mand (eller kvinde) til jalousimord.

Søgeord: tavshed, kriminalitet, æresdrab, kultur, essentialisme, indvandrerforskning

Litteratur

- Ahlberg, Jan
1996 Invandreares och invandreares barns brottslighet. En statistisk analys. BRA-rapport 2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Allerslev, Anna Mee
2012 Nørrebro Al Capone skal bekæmpes af politiet og folket. Jyllands-Posten 15. maj.
- Andersen, Lars Højsgaard & Torben Tranæs
2011 Etniske minoriteters overrepræsentation i strafferetlige domme. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Andreassen, Rikke
2007 Der er et yndigt land. Medier, minoriteter og danskhed. København: Tiderne Skifter.
- Bangsgaard, Jeppe
2008 Flygtninge er de mest kriminelle. Berlingske Tidende 17. december.
- Barfoed, Niels
2002 Hvad et menneske har brug for. I: A. Holm, M. Jarlner & M. Jespersen (red.): Islam i Danmark. Tanker om en tredje vej. København: Gyldendal.
- Broberg, Mads Bonde
2010 Skal tallene frem eller ej? Jyllands-Posten 7. december.

- Danmarks Statistik
 2004 Nyt fra Danmarks Statistik nr. 235, 27. maj.
 2008 Indvandrere i Danmark 2008. København: Danmarks Statistik.
 2009 Indvandrere i Danmark 2009. København: Danmarks Statistik.
 2010 Indvandrere i Danmark 2010. København: Danmarks Statistik.
- Dannelskiold-Samsøe, Sofie, Yvonne Mørck & Bo Wagner Sørensen
 2011 „Familien betyder alt“. Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier. Frederiksberg: Frydenlund.
- Demirbag-Sten, Dilsa
 2011a Grumligt i Svenska Dagbladet om invandrare och brottslighet. Dagens Nyheter 29. juni.
 2011b Det är individer som begår brott, inte kollektiv. Dagens Nyheter 1. juli.
- Diken, Bülent
 1998 Strangers, Ambivalence and Social Theory. Aldershot: Ashgate.
- Diken, Bülent & Charlotte Hamburger
 1993 Fra repressiv tolerance til åben diskrimination i ghettodebatten. Grus 40:23-47.
- van Eck, Clementine
 2003 Purified by Blood. Honour Killings amongst Turks in the Netherlands. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Eldén, Åsa
 2003 Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder. Uppsala: Dissertation from the Faculty of Social Sciences.
- Gudmundson, Per
 2011a Brottslighet bland invandrare borde oro alla partier. Svenska Dagbladet 25. juni.
 2011b Dilsa Demirbag-Stens antydan är en förolämpning. Svenska Dagbladet 01. juli.
- Hannerz, Ulf
 1999 Reflections on Varieties of Culturespeak. European Journal of Cultural Studies 2: 393-407.
- Holm, Gretelise
 2007 Mandekulturer: Æresdrab – også i dansk variant. Politiken 20. januar.
- Holmsgaard, Anne Grethe
 2002 Den farlige berøringsangst. I: A. Holm, M. Jarlner & M. Jespersen (red.): Islam i Danmark. Tanker om en tredje vej. København: Gyldendal.
- Holt, Sally Smith, Nancy Loucks & Joanna R. Adler
 2009 Introduction: Religion, Culture and Killing. In: N. Loucks, S.S. Holt & J.R. Adler (eds.): Why We Kill: Understanding Violence Across Cultures and Disciplines. London: Middlesex University Press.
- Horst, Christian
 1990 Kan tal diskriminere? Kommentar til en indvandrerrapport fra Ishøj Kommune. Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag.
- Hussain, Mustafa
 1996 Kulturen kriminaliseres. Politiken 1. august.

- Hussain, Mustafa & Jean-Marc Monnier
2003 Politiet. Statens diskrimination. I: C. Fenger-Grøn, K. Qureshi & T. Seidenfaden (red.): Når du strammer garnet – et opgør mod mobning af mindretal og ansvarsløs asylpolitik. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jelved, Marianne
2011 Reel årsag og reel løsning. Jyllands-Posten 1. marts.
- Karlsson, Ingmar
2002 Blødsødenhed og fremmedhad forprester integrationen. I: A. Holm, M. Jarlner & M. Jespersen (red.): Islam i Danmark. Tanker om en tredje vej. København: Gyldendal.
- Jensen, Christian & Michael Bjerre
2000a Den blinde mission. Berlingske Tidende 29. oktober.
2000b Nyt lys på udlændinges kriminalitet. Berlingske Tidende 29. oktober.
- Koranen
2009 Oversat af Ellen Wulff. København: Forlaget Vandkunsten.
- Kræn, Kristoffer
2010 Kriminalstatistik over etniske grupper kan være en gevinst. Information 8. december.
- Kurkiala, Mikael
2005 I varje trumslag jordens puls. Om vår tids rädsla för skillnader. Stockholm: Ordfront.
- Kvaale, Katja
2011 Something Begotten in the State of Denmark? Immigrants, Territorialized Culture, and the Danes as an Indigenous People. Anthropological Theory 11(2):223-55.
- Kyvsgaard Britta
2004 Notat vedrørende Kriminalitet og national oprindelse 2002. København: Justitsministeriet. http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Forskning_og_dokumentation/Kriminalitet_og_national_oprindelse_2002.pdf.
- Larsen, Claus
2001 Kriminalitet blandt unge indvandrere og efterkommere 1993-1998. Nyhedsbrev, januar. Rockwoolfondens Forskningsenhed.
- Larsen, Rune Engelbreth
2009 Selvfølgelig er Hassan kriminel. Information 3. april.
- Lindbjerg, Gorm
1997a Smilende morder. Ekstra Bladet 12. november.
1997b Svoger løj af dødsangst. Ekstra Bladet, 20. juni.
- Martens, Peter & Stina Holmberg
2005 Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet. Rapport 17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Mørck, Yvonne
2002 Multikulturalismernes kønsblinde øje. Mangfoldighedsudfordringer og kønligestilling. Dansk Sociologi 3:7-26.
2005 Intersektionalitet og diversitet: Fadimesagen. I: H. Bech & A.S. Sørensen (red.): Kultur på kryds og tværs. Århus: Klim.

- Nannestad, Peter
2001 Den svære integration: danskerne og de nye etniske minoriteter. I: P. Seeberg (red.): Ubekvemme udfordringer. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Necef, Mehmet Ümit
1992 Etnisk kitsch. København: Institut for Kultursociologi, Københavns Universitet.
2009a Den skønne destruktion. Odense: Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet.
2009b Skrækken for kulturel forskellighed. Inspirationen fra Edward Said i dansk indvandrerforskning. Dansk sociologi 3(20):51-76.
2011 „Sådan fungerer systemet. Her styre Vollsrose Outlaws“. Odense: Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet.
- Nielsen, Farwha
2011 Tværkulturel konfliktmægling. København: Hans Reitzels Forlag.
- Nissen, Christian
1998 DR's håndtering af indvandrerområdet. Udlændingestyrelsens Nyhedsbrev om Danmarks Udlændinge 76.
- O'Connor, Tim
1997 Den moderne tids frådende mediepolitiske hav. I: M. Hussain et al.: Medierne, minoriteterne og majoriteten – en undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelige diskurs i Danmark. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Plovsing, Jan
2004 Tørre tal om indvandrere og kriminalitet. Berlingske Tidende 12. december.
2008 Store forskelle i integration. Jyllands-Posten 19. december.
- Qvist, Niels Ole
2007 Danskere begår også æresdrab. B.T. 12. januar.
- Rasmussen, Torben Rugberg
1999 God, ond og farlig viden: Om indvandrere, tabuer og statistik. Økonomi & Politik 72(2):21-26.
- Region Syddanmark
2008 Sammenfatning af MTV. Behandling og rehabilitering af PTSD, herunder traumatiserede flygtninge. Vejle: Region Syddanmark.
- Riazi, Nahid
2002 Kvindebevægelsens fatale svigt. I: A. Holm, M. Jarlner & M. Jespersen (red.): Islam i Danmark. Tanker om en tredje vej. København: Gyldendal.
- Sen, Purna
2005 »Crimes of Honour«, Value and Meaning. In: L. Welchman & S. Hossain (eds): "Honour": Crimes, Paradigms and Violence Against Women. London: Zed Books.
- Schrøder, Marie Louise
1997 Beskylder storebror for mord på søster. Ekstra Bladet 17. juni.
- Skovgaard, Lars Erik
1998 Fakta om fremmede i Danmark. Jyllands-Posten 16. december.
- Sloth, Søs Lykke
2007 Hvor er du fra: Er flygtninge mest kriminelle? Berlingske Tidende 28. december.

- Termansen, Jesper
2005 Den farlige debat om indvandrerkriminalitet. Berlingske Tidende 14. oktober.
- Vesselbo, Eyvind
1990 I går, i dag, i overmorgen. Ishøj: Ishøj Kommune.
- Villemoes, Søren K.
2012 Slutningen på den uendelige historie. Weekendavisen 16. maj.
- Welchman, Lynn & Sara Hossain (eds.)
2005 »Honour«. Crimes, Paradigms and Violence Against Women. London: Zed Books.
- Wikan, Unni
2003 Ære og drab. Fadime: en sag til eftertanke. København: Høst & Søn.
- Yilmaz, Ferruh
1997 Medieforbrugernes opfattelse af den etniske virkelighed. I: M. Hussain et al. (red.): Medierne, minoriteterne og majoriteten – en undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelige diskurs i Danmark. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- 1999 Konstruktionen af de etniske minoriteter: Eliten, medierne og „etnificeringen“ af den danske debat. Politica 31(2):177-91.
- Yüksekkaya, Mehmet
2002 Danskerne er konfliktsky. I: A. Holm, M. Jarlner & M. Jespersen (red.): Islam i Danmark. Tanker om en tredje vej. København: Gyldendal.